

KUML

1960

KUML

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1960

With Summaries in English
Mit deutschen Zusammenfassungen
С русскими текстами

JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB
SATTE DETTE KUML
FOR
JOHANNES BRØNDSTED
på 70-årsdagen den 5. oktober 1960

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
1960

Omslag:

Processionsøkse fra Brøndsted Skov.

Forside:

Seglsten fra Barbar-templet, Bahrain.

Redaktion:

P. V. GLOB

Copyright 1960

by

Jysk Arkæologisk Selskab

Printed in Denmark

by

Aarhus Stiftsbogtrykkeri A/S

Clicheer:

Hammerschmidt - Århus

INDHOLD

<i>P. V. Glob</i> : Johannes Brøndsted	6
<i>Bent Sylvest</i> og <i>Inger Sylvest</i> : Årupgårdfundet	9
<i>H. Hellmuth Andersen</i> : Køkkenmøddingen ved Mejlgård	26
<i>Oscar Marseen</i> : Ferslev-Huset	36
<i>Henrik Thrane</i> : En bronzeskål fra Ålborgeggen	56
<i>Poul Kjærum</i> : Stensatte Jernalder-Kældre i Vendsyssel	62
<i>Jytte Lavrsen</i> : Brandstrup	90
<i>O. Crumlin-Pedersen</i> : Sideroret fra Vorså	106
<i>Peter Riismøller</i> : Nålemageren i Strandstien	117
<i>V. V. Pokhljobkin</i> og <i>V. B. Vilinbakhov</i> : Nogle ord i anledning af prof. A. Stender-Petersens hypotese	135
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Svar på <i>V. V. Pokhljobkins</i> og <i>V. B. Vilinbakhovs</i> be- mærkninger	137
<i>Kristian Jeppesen</i> : Et kongebud til Ikaros	153
<i>Otto Mørkholm</i> : Græske mønter fra Failaka	199
<i>P. V. Glob</i> : Danske arkæologer i Den persiske Golf	208
Jysk Arkæologisk Selskab	215
Register for Kuml 1951-1960	217

CONTENTS

<i>P. V. Glob</i> : Johannes Brøndsted	8
<i>Bent Sylvest and Inger Sylvest</i> : The Årupgård Hoard	23
<i>H. Hellmuth Andersen</i> : Der Muschelhaufen bei Mejlgård	34
<i>Oscar Marseen</i> : The Ferslev House—a Cult-Building from the Passage-Grave Period	53
<i>Henrik Thrane</i> : A Bronze Cup from the Ålborg Area.....	60
<i>Poul Kjærum</i> : Stone-set Iron Age Cellars in Vendsyssel	88
<i>Jytte Lavrsen</i> : Brandstrup. A 10th Century Cavalry Grave	104
<i>O. Crumlin-Pedersen</i> : The Steering Oar from Vorså	115
<i>Peter Riismøller</i> : Der Nadler in Strandstien	130
<i>V. V. Pokhljobkin</i> og <i>V. B. Vilinbakhov</i> : Несколько слов по поводу гипотезы проф. Стендер-Петерсена	132
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Ответ на замечания В. В. Похлебкина и В. Б. Вилинбахова.....	144
<i>Kristian Jeppesen</i> : A Royal Message to Ikaros	187
<i>Otto Mørkholm</i> : Greek Coins from Failaka	205
<i>P. V. Glob</i> : Danish Archeologists in the Persian Gulf	212
Index to Kuml 1951-1960	217

Nogle ord i anledning af professor A. Stender-Petersens hypotese

Af V. V. Pokhljobkin og V. B. Vilinbakhov

I tidsskriftet »Kuml« for 1958 har professor A. Stender-Petersen offentliggjort en ny artikel, hvori han fremhæver den ekstraordinære betydning, som man må tilskrive den (i 1950) i Ladoga fundne runestav¹), og samtidig vender han tilbage til sin teori om en nordisk agrarisk kolonisation af det nordvestlige Rusland. Han mener, at runeindskriften fra Ladoga netop er det *missing link*, som endnu manglede i kæden af de argumenter, der taler for, at nordboerne må have spillet en fremragende rolle i det nordvestlige Ruslands historiske skæbne²). Professor Stender-Petersens påstande i så henseende er velkendte for de sovjetiske historikere fra hans tidligere arbejder³). Imidlertid udmærker den af professor Stender-Petersen fremsatte teori sig efter vor mening ved mange sårbare punkter. I anledning af dem skal der her anføres nogle betragtninger, idet professor Stender-Petersens artikel var skrevet før den detaljerede analyse af runefundet i Gamle Ladoga, som er blevet offentliggjort i tidsskriftet *Skrifter om Skandinavien (Skandinavskij sbornik)*, bd. IV⁴).

Idet professor A. Stender-Petersen konstruerer sin teori om en fredelig (agrarisk) nordisk kolonisation i Ladoga-området, hævder han fremfor alt, at denne bevægelse adskilte sig radikalt fra de mod vest rettede vikingetogter, og at *normannernes ekspansion* i det 8de–9de århundrede således havde en dobbelt karakter, én i vesten, en anden i østen.

Findes der nu reelle data til gennemførelse af en sådan distinktion? Det bør straks bemærkes, at skønt *vikingetogterne* fra gammel tid og lige indtil nu har fremkaldt en kolossal mængde af undersøgelser, så kan de årsager, der har fremkaldt denne bevægelse, ikke desto mindre endnu ikke siges at være på en troværdig måde klarlagte. Bevægelsen kan åbenbart ikke siges udelukkende at være en følge af den voldsomme opløsning af det nordiske slægts- og stammesamfund, som havde fundet sted. Når man undersøger sagen, må man nødvendigvis også tage den kendsgerning i betragtning, at *vikingetogterne* var et komplekst fænomen, for så vidt ikke blot nordboerne, men også andre Østersø-folk, blandt dem de polabiske og pommerske slaver, tog aktivt del i dem. Det er kendt, at middelalderens krønikeskrivere under *normanner* forstod hele summen af de folk, der boede ved Østersøen. Således findes betegnelsen Nordmannia for første gang omtalt i *Annales Lauressenses*⁵), *sub anno 777*, hvor den omfatter alle nordlige lande. Nordmannerne i de frankiske annaler er hele den befolkning og alle de lande, som i det 8de–10de århundrede befandt sig under de danske kongers herredømme. Derom vidner blandt andet tydeligt *Chronicon de gestis Normannorum in Francia*⁶). Der findes talrige vidnesbyrd om søtogter, foretaget i fællesskab af nordboer og Østersø-slaver⁷). I en række tilfælde kalder krønikeskriverne direkte slaverne for nordmanner⁸) og siger, at slaverne og nordmannerne i indbyrdes blanding udgør befolkningen i forskellige områder⁹). De latinske krønikeskrivere nævner blandt de normanner, der hærgede Frankerrikets kyster, *sarmater*, hvilket dengang altid betød slaver. De engelske krøniker beretter om overfald på de britiske øer, foretaget i fællesskab af nordboer og Østersø-slaver¹⁰).

Man kunne nemt forøge antallet af sådanne eksempler, men allerede det anførte kan være fuldtud tilstrækkeligt til at karakterisere den såkaldte *vikingetid* som en særdeles kompliceret historisk foreteelse, som må studeres under hensyntagen til alle de årsager, der har fremkaldt den, dvs. ikke blot som følge af de historiske processer, der foregik i Norden, men også som følge af de processer, der berørte så godt som alle de ved Østersøen bosatte folk. Der kan derfor ikke være tale om, at den ekspansionsbølge, der udgik fra Østersøen, kun gik i én retning. Dette modsiges også af den kendsgerning, at østhandelen dengang havde en langt større betydning for Østersø-folkene end vesthandelen. Og det turde være kendt, hvor intimt krigsforetagender dengang hang sammen med handelen. Karakteristisk er det også, at de nordiske sagaer kun taler om krigsforetagender og ikke omtaler fredelige udflyttere mod øst.

Men tager man nu helt konkret fat på spørgsmålet om en nordisk agrarisk kolonisation, så må det understreges, at der ikke findes noget som helst grundlag for en sådan hypotese, hverken i skriftlige eller arkæologiske kilder.

Hvad udviklingen af landbruget angår, så stod Sverige ikke højere end slaverne, som var begyndt at udvikle deres agerlandbrug allerede i begyndelsen af det 7de århundrede¹¹). Omtrent på samme tid får denne jordbearbejdningsmetode udbredelse også i Ruslands nordvestlige områder. Herom vidner på overbevisende måde et af V. I. Ravdonikas i Gamle Ladogas nederste horisont fundet jernskær, som henføres til det 7de århundrede¹²). I forbindelse hermed må man tage i betragtning, at Ladoga ikke blev grundlagt af nordboerne, men at man under hensyn til hele det materiale, der er fundet ved mangeårige arkæologiske undersøgelser, må betragte det som en slavisk bebyggelse¹³). Her bør det bemærkes, at A. Stender-Petersen gør sig skyldig i en fejltagelse, når han påstår, at V. I. Ravdonikas har inddelt Ladoga i tre horisonter: en finsk (den ældste), en normannisk og en slavisk (den yngste). I virkeligheden blev denne inddeling af Ladoga-horisonterne foretaget af arkæologen N. I. Repnikov, hvem Ravdonikas blot omtaler i sit på tysk udkomne arbejde¹⁵). Ravdonikas selv er på grundlag af mangeårige undersøgelser af Gamle Ladoga nået til en helt anden inddeling af dets kulturjord i 6 horisonter, der betegnes med bogstaverne *a-e*¹⁶). Ladogas ældste horisonter er utvivlsomt slaviske, ellers ville runestaven, »der utvivlsomt havde en sakral betydning for sin første ejer, ikke være blevet fundet i en bunke husholdningsaffald, inkl. itubrudte skeer«¹⁷).

Landbrugsniveauet i det nordvestlige Rusland lå meget højt. Specielle undersøgelser af de frø, man fandt ved udgravningerne i Ladoga, har vist, at beboerne af denne bebyggelse allerede i det 7de århundrede havde kendt kornplanter, blandt hvilke der fandtes to slags hvede, hirse, byg, havre og rug¹⁸). En særlig interesse har blandt disse kornsorter fundet af tokornhvede (spelt). Dette er det ældste tilfælde af en sådan korndyrkning i Rusland. Tilstedeværelsen af spelt i Ladoga-boernes kornarsenal er et hårdt slag mod Stender-Petersens hypotese om nordiske landbrugere i Ladoga-området, idet spelten hverken kendes fra Finland eller fra dets nordiske nabolande være sig i oldtid eller i nutid¹⁹). Man kan anse det for fastslået, at spelten i det 7de århundrede må være kommet til Ladoga enten fra det slaviske Pommern, hvor den blev dyrket fra de ældste tider, eller østfra, fra Kama- og Mellemlvolgaområderne, nøjere

bestemt fra det Volgabulgarske rige, som indtil videre anses for at være denne dyrkelses spredningsarve for det gamle Ruslands vedkommende²⁰).

Således vidner ikke blot keramikken eller andre genstande i Ladoga, men også de direkte spor af Ladogas landbrugsproduktion overbevisende imod A. Stender-Petersens forslag. De betingelser, hvorunder runestaven fra Gamle Ladoga blev fundet, og som er grundigt beskrevet i *Skrifter om Skandinavien (Skandinavskij sbornik)*, bd. IV, viser aldeles bestemt i det mindste to kendsgerninger: 1) at runeindskriften indtil videre er den eneste og efter alt at dømme tilfældige nordiske genstand fra den nederste horisont *e*, og 2) at hele det omgivende arkæologiske materiale (både det, der umiddelbart omgiver runestaven, og det, der omgiver den i videre udstrækning) vidner om den pågældende bebyggelses slaviske karakter. Det er derfor vi mener, at runeindskriften fra Gamle Ladoga ikke på nogen måde kan betragtes som *the missing link*, der kunne støtте den *normannistiske* teori. Snarere tværtimod.

NOTER – ССЫЛКИ

¹) A. Stender-Petersen, »Runestaven fra Ladoga«, *Kuml* (Århus 1958), 117–124. ²) *Ibidem*, 124. ³) A. Stender-Petersen, *Varangica* (Århus 1953). ⁴) V. I. Ravdonikas - K. D. Lausjkin: »Об открытии в Старой Ладогe рунической надписи на дереве в 1950 году«, *Скандинавский Сборник IV* (Таллин 1959), 23–43. ⁵) *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores* (ed. Pertz), I (Hannover 1824), 158. ⁶) *Ibidem*, I, 532. ⁷) V. A. Mosjin, »Начало Руси. Норманны в восточной Европе«, *Byzantinoslavica III : 2* (Praha 1931), 286. ⁸) *Annales Fulden-des, ad annum 889*. ⁹) Helmolt I, cap. 53, – *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*, I, 408. ¹⁰) *Math. Westm. Bromton Chronic ap. Twysden*. ¹¹) W. Hensel: *Slowianszczyzna wczesnosredniowieczna* (Warszawa 1956), 38. ¹²) V. I. Ravdonikas: »Старая Ладoga«, *Советская Археология* (1950) XI, 39–40, ¹³) V. I. Ravdonikas: *Ibidem* XI (1949). ¹⁴) Stender-Petersen, »Runestaven etc.«, 123. ¹⁵) V. I. Raudonikas, »Die Normannen der Vikingerzeit und das Ladoga-Gebiet«, *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar* 40 : 3 (Stockholm 1930), 19. ¹⁶) *Skrifter om Skandinavien (Скандинавский Сборник) IV*, 26 etc. ¹⁷) *Ibidem*, 44. ¹⁸) M. M. Jakubtsiner: »О составе зерновых культур в Старой Ладогe«, *Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры* 57 (1955), 20. ¹⁹) *Ibidem*, 21. ²⁰) E. A. Stoletov: »Полба-эммер«, *Труды по прикладной ботанике, генетике и селекции XIV:1* (Ленинград 1925), 38.

Svar på V. V. Pokhljobkins og V. B. Vilinbakhovs bemærkninger

Af Ad. Stender-Petersen

Dr. V. V. Pokhljobkin, som er hovedredaktør for tidsskriftet *Skandinavskij Sbornik (Skrifter om Skandinavien)*, og hans medarbejder, cand. phil. V. B. Vilinbakhov har gjort min artikel til genstand for en kritisk granskning. Jeg hilser med glæde den lejlighed, der derved tilbydes sig til et direkte meningskifte med repræsentanter for den sovjetiske forskning angående visse stridsspørgsmål, som både de russiske og de nordiske videnskabsmænd, der befatter sig med